

sequitur. Et ita etiam intelligent SS. Patres, nempe Basilius in psal. 52; Hilarius in psal. 58; ac S. Hieron., qui licet in cap. 11 Isaiae alter sentire visus fuerit, tamen in cap. 5 Osee et in cap. 3 Habacuc, ad illa verba : *Ficus enim non floret*, citare Christi verba, quibus, Matth. 21, maledixit Iesu : *Non afferes fructum usque in seculum*: « Diligenter, inquit, considera quid dixerit : *Non afferes fructum usque in seculum*; non ait : *Usque in secula seculorum*. Sed cum *seculum istud pertransiret*, et intraverit plenitudine gentium, tunc etiam hac fico afferat fructus suos, et omnis Israel salvabitur». Idem etiam docet S. P. Aug., lib. 48 de Civ. Dei, cap. 21, et lib. 20, cap. 29.

Ex his jam satis clarum est quod, sicut jam maxima pars gentium conversa est ad fidem, ita quoque in fine mundi maxima pars Judeorum sit convertenda, immo salvanda; sed an omnes omnino tunc sint salvandi, controvertetur. Ad hanc autem controversiam dirimendam.

Resp. et dico : Probabilior videtur sententia eorum qui putant non omnes omnino Judeos tunc esse salvandos.

Prob. 1°, quia angelus, cap. 12 Danielis, v. 1, loquens de maximâ tribulatione quæ erit in fine mundi, ait : *In tempore salebitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro*; atque illud : *Qui inventus fuerit scriptus in libro, restringit vocem omnis*; ergo, etc. Prob. min. : Si tunc simpliciter salvi futuri essent omnes Judei, nullo excepto, angelus etiam simpliciter dixisset : *In tempore illo salvabitur omnis populus tuus*, nec addidisset particulas illas restrictivas : *Qui inventus fuerit*, etc. Unde S. Gregor., hom. 12 in Ezechiel, non omnes, sed multos ex Judeis, in fine mundi ad cognitionem veritatis reddituros affirmat.

Prob. 2°, quia Apostolus, v. 26, illos Judeos vocat omnem Israelem, quos ante, v. 12, dixerat plenitudinem eorum; atque sicut, dum dicit, v. 25, plenitudinem gentium intraturam Ecclesiam, non significat omnes gentiles, nulla excepto, sic etiam, dum dicit plenitudinem Judeorum convertendam, non insinuat omnes, nullo excepto, esse convertendos ad fidem. Ergo, quoadmodum non repugnat quod aliqua nationes paganorum aut tardius aut nunquam sint converte, sic etiam non repugnat paucos Judeos in fine mundi non esse convertendos.

Obj. 1° : Apostolus, loco supra citato, claram dicit : *Et sic omnis Israel salvus ficeret*; in quæ verba S. Tho-

mas ita scribit : *Non particulariter, sicut modo, sed universaliter omnes*, et S. Chrysost., expounens illa verba : *Quanto magis plenitudo eorum!* interpretatur hoc modo : *Hoc est, quando universi ad fidem accessari sunt*; ergo omnes prorsus Judai convertentur. — Resp. : Neg. conseq., quia modo loquendi S. Scrip-
tura satius usitato, *et omnis non semper sumit pro universalitate, sed pro multitudine*, que aliquorum remanentium comparatione tanta sit, ut illi velut nulli reputentur. Sic Luke 17, v. 27, dicitur : *Venit diluvium, et perdidi omnes*; ubi tamen certum est diluvio non omnes perire: nam, Epist. 1 S. Petri, cap. 3, v. 20 : *Octo anima salva facta sunt per aquam*. Itaque Paulus, Chrysost., et D. Thomas, dum dicunt omnem Israelem carnalem in fine mundi esse convertendum, non volunt insinuare quod nullus sit mansurus in perīlia sua, sed quod pauci respectivè ad convertendos in eā sibi permanensi.

Obj. 2° : Supra, cap. 9, v. 27, Apostolus dicit : *Iaia autem clamat pro Israel*: *Si fuerit numerus fitiorum Israel tanquam arena maris, reliquie salvantur*; atque per reliquias intelliguntur Judei qui in fine mundi supererunt, salvabuntur. — Resp. : Neg. min.; nam per reliquias intelliguntur Judei qui in initio Ecclesie et tempore excidi Jerosolymitanii à Deo specialiter preservati ac electi fuerunt, ut ad fidem convertentur, et salvarentur.

Pro quo nota quod Apostolus textum Is. 10, v. 22, non ex Hebreo, sed secundum translationem septuaginta Interpretum citet. Ad litteram autem textus ille intelligitur de paucis Judeis, ex excidio Assyriorum, 4 Reg. 19, et postea excidio Romanorum tempore Titii, liberandis. Sed in sensu allegorico, quem respici Apostolus, intelligitur de paucis Judeis, qui à Deo in hac novâ legi praedestinati fuerunt ad vitam aeternam, ceteris jam quoad maiorem partem inscrutabilis divino iudicio ad aeternam damnationem reprobus. Et ita expounit S. Hieron. in cap. 10 Isaiae, et S. P. Aug., lib. 4 ad Simplicianum, quest. 2, qui et lib. 12 de Civ. Dei, cap. 3, citans Isam, ait ad Apostolum dictum esse de *prædestinationis reliquiis* : *RELIQUIE SALVE FIENT.*

Cum in sequentibus capitulis non occurrunt nisi questiones morales, quæ in theologia traduntur, id est istis prætermissis, transimus ad Epistolam primam ad Corinthios.

IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS Dilucidatio.

QUEST. PROEMIALIS PRIMA.

Ubi haec Epistola scripta sit.

Resp. et dico : Haec Epistola scripta est Ephesi,

non Philippis. Unde inscriptio Graeca, huic Epistola in fine adiecta, mendosa est.

Prob. 1°, quia, cap. 16, v. 5, Apostolus dicit : *Va-*

niam autem ad vos, cum Macedoniam pertransire: nam Macedonia pertransibo; ergo, dum scriberat Epistolam, non erat in Macedonia, adeoque nec Philippis, quæ est prima pars Macedoniae civitas, ut habentur Act. 16, v. 12. Prob. 2°, quia dicit se non citio iturum in Macedoniam, sed, inquit ibidem, v. 8, *permanendo Ephesi usque ad Pentecosten*; ergo erat tunc Ephesi. Prob. 3° : Eodem cap., v. 18, dicit : *Salutem vos Ecclesia Asia*; atque Philippi non sunt in Asia, sed in Europa; et Ephesus est in Asia; ergo vero similis est quod Apostolus tunc fuerit Ephesi, et non Philippis. Prob. 4°, quia ibidem etiam dicit : *Salutem vos in Domino multum Aquila et Priscilla, cum domesticata sua ecclesia, apud quos hospiter*; atque ex Act. 18 constat quod Paulus venerit Corinthio Ephesum cum Aquila et Priscilla, et illos ibi reliquerit; et deinde sine mora discesserit Cesaream, ac tandem, Act. 19, visitatis Ecclesias, redierit Ephesum, ibique trius mensibus et integro bimano manserit; ergo, etc.

Obj. 1° : Ubi quod dicitur cap. 16, v. 5 : *Nam Macedonia pertransibo*, Graecè habetur : *Nam Macedonia pertransire*; ergo tunc era in Macedonia, adeoque Philippis potius quam Ephesi videtur scripta haec Epistola. — Resp. Graecè tempus presens ponit pro futuro, ut noster interpres reddidit, et ut patet ex circumstantiis textis; sic enim habet : *Veniam autem ad vos cum Macedonia pertransire*; *nam Macedonia pertransibo* (Graecè pertransire); *apud vos autem forsitan manebo*, vel etiam hymabo, ut vos me deducatis quicunque iero. *Nolo enim vos modo in transitu videre*; *spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Deus permisit*. Permaneo autem Ephesi usque ad Pentecosten. Non enim posse ibi dicere : *Permaneo autem Ephesi*, si tunc era Philippis, et Macedoniae actualiter pertransibat. Non potuisse etiam dicere : *Nolo modo in transitu videre*, nam ad eundem Philippis in Macedonia non poterat transire Corinthum, sed è contrario, ad eundem Philippis Corinthum, debebat ferè totam transire Macedoniam, nam situs illorum civitatum et Macedonia ferè sic se habet, sicut in hac regione se habent Mechlinia, Vilvorida, Bruxellæ, et Lovaniæ. Suppone igitur quod Mechlinia sint Philippi, Vilvorida sit Macedonia, civitas Bruxellensis sit Corinthus, et Lovaniæ sit Ephesus; hoc supposito, non potest quis existere Mechlinia, ad eundem Vilvoridam, transire Bruxellæ, sed è contrario ad eundem Mechlini Bruxellæ, debet transire Vilvoridam; potest tamen quis Lovaniæ per Bruxellæ ire Vilvoridam. Sic igitur Paulus existens Philippis non potuit transire Corinthum ire in Macedonia, sed potuit Ephesi existens, per Corinthum in Macedonia transire.

Obj. 2° : Cap. 15, v. 52, dicit : *Sicut... ad bestias pugnari Ephesi*; ergo non erat amplius ibi. — Resp. : Neg. conseq.; nam ista non sunt incompossibilita. Sic studiosus habita Lovaniæ, non male scriberet : *Faci levani meas primas disputationes.*

QUEST. II.

Quid si hujus Epistola contentum.

Resp. et dico : Paulus Corinthiis evangelizans, de industria omisera omnem ornatum verborum; dicit enim cap. 2, v. 4 : *Cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientie, amuntians vestris testimonium Christi. Non enim judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hanc crucifixum. Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos; et sermo meus, et predicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapientiam autem loquuntur inter perfectos*. Cum autem Corinthio discessisset Ephesum, venit illi Apoll., qui fidem Corinthii perrexit predicare cum magna fauclitate et ornato sermonis; erat enim vir eloquens et potens in Scripturis, ut dicitur Act. 18, v. 24. Hinc orta est inter Corinthios dissensio, quia illi qui baptizati erant ab Apollo præferabant ipsum Paulum, alii præferabant Paulum, alii Cepham. Ex illa dissensione oritur relaxatio disciplina et morum dissolutio. Unus illorum commisit incestum cum suâ novâ; alii manducabant audacter idolothropy cum scandalo sursum fratum; alii fratres suos christianos citabant in iudicium apud judicem secularē ethnicum; diebus communionis quisque manducabat suam conam in ecclesiâ, ita ut diitores utiliter darent pauperioribus; qui habebant aliquas gratias gratis datas, multum sibi in illis complacabant; aliqui incipiebant dubitare de resurrectione mortuorum.

Paulus huic grandi malo occurrus, cap. 1 blandi se insinuat in animos Corinthiorum, ipsorum laudem et collata eius beneficia commemorat, et propter eorum multitudinem ac praestantiam ipsius gratulatur; ita tamen ut majora quotidie expectari debere à Deo promittat. Tunc acriter reprehendit illos qui properant in eloquentiam nimil elati, seu præferant alii, ostendens suo exemplo doctrinam evangelicam non quaeso mundana sapientiae apparatus, sed solido sapientiae et divino Spiritus sancti fervore amuntari debere. Hoc argumentum pertractat et prosequitur toti primi quatuor capitibus. Deinde cap. 5 acerime invenitur in illos qui erant consentientes isti incepsu, qui novercam suam habebant, illumque, quavis absens corpore, præsens tamen spiritu, tradit Statane, id est, excommunicat. Deinde carpit Corinthiorum inanem fastum, et arrogantium deprimit, docetque quād diligentia sint vitanda improborum consortia, et abstinentiam à dissidii, contentionibus illis et aliis vitiis quibus dediti erant. Hoc equi-
tur cap. 5 et 6.

Cum autem Corinthii ipsi quādam dubi proposuerint in epistola ad ipsum scripta, cap. 7, respondet ad primum, scilicet utrum matrimonium præcellat celibatu, docetque virginitatem et celibatum præcellere matrimonio. Hac occasione ostendit quād matrimonii jura, et quomodo licet religiose illuti.

Cap. 8, 9 et 10, respondet secundum dubio, scilicet an licet vesci idolothytis, et dicit nihil in eo esse peccati, si hat sine scandalo et periculo infirmorum. Eo tamen non obstante, docet melius esse ab eis abstine; quod egregie docet cap. 10.

Cap. 11, solvit tertium dubium, nomine utrum mulieres debeant habere caput nudum in ecclesiâ, sicut viri, aut velatum. Docet hic etiam ritum suscipiendo Eucharistiam; mox cetera ab ipsis proposita dubia dissolvit, scilicet quemam gratiae gratis date sint preferenda; et dicit has minores esse quam gratias gratum facientes; deinde ostendit quemam dona Spiritus sancti praecellent; de quibus egregie disputat cap. 12, 15 et 14.

Cap. 13, solvit dubium de resurrectione mortuorum, ostendens eam esse futuram; docet ejus doles, modum et ordinem. Tandem concludit hortando Corinthios ad collectam eleemosynarum, pro sublevandis fidelibus qui in Iudeâ affligebantur.

CAPUT PRIMUM.

Apostolus Deo gratias agit de variis donis in Corinthios collatis. Hora tur eos ut idem sapiant, et discentes ac schismata vitent.

Nominales questiones resolvuntur.

Quares 1° quomodo Paulus, v. 2, dicat Corinthios sanctificatis, ac sanctos appellat, quandoquidem inter eos essent non pauci magnis peccatis contaminati, ut ex hac Epistola liquet. — Resp. Corinthios à Paulo vocari sanctos, non quia omnes et singuli sancti erant, sed quia ecclesia Corinthia, ad quam scribit, era sanctorum cœtus et congregatio. Nam sancti in unaquaque ecclesia sunt principia ejus membra. Quapropter non solum Ecclesia universalis, sed etiam qualibet particularis verò sancta dici potest ratione variorum justorum, seu piè ac sanctè viventium, quos ipsa complectetur. Unde non est necesse sanctos hoc loco et alii similibus interpretari eos qui per Baptismum semel sanctificati sunt, etiam si ab illa sanctitate iam excederint. Nam tali modo sancti possent dici Corinthi, et alii, quamvis nullus inter eos verò sanctus seu jesus fore. Imò sancta diceretur universalis Ecclesia, tametsi nullus in ea verò sanctitate et justitia prædictus esset, quod est omnino absurdum.

Quares 2° quomodo, v. 5, in omnibus ditatos affirmet Corinthios, sic ut illis nihil gratiae decesset, quos hæc Epistola et sequenti tam multis adhuc instruit, et de tam multis et gravibus reprehendit; quibus etiam, aut certè eorum magistris, infra, cap. 4, ironice dicit: Jam saturati estis, jam divites facti estis, etc. Quibus verbis utique negat eos saturatos esse, et divites factos. — Resp. Corinthios in omnibus ditatos fuisse, quia in ipsa communitate omnia dona gratiarum erant, sicut explicat infra, cap. 12, docens quod sicut in corpore humano dantur diversa membra, que non eundem, sed diversos actus seu operationes habent, ita similiiter in Ecclesia diversas ac divisas esse gratias. Cum hoc autem bene consistit ut fuerint inter

Corinthios multi inopes bonorum spiritualium; non secus ac in empirio quopiam, sicut erat Corinthus, multe quidem sunt divitiae, non tamen apud omnes, sed apud aliquos. Quia igitur in ecclesiâ Corinthiaca erant perfecti et imperfecti, hinc eam aliquando laudato propter perfectos, aliquando vituperat propter imperfectos. Ita exponit S. P. Aug., epist. 59, quest. 6, dicens: *Scriptura mos est ita loqui de parte tanquam de toto; sicut Corinthios in primis Epistola sua partibus ita laudat, tanquam omnes tales sint, cum esent laudabiles guidare eorum.*

Quares 3° quid v. 11 significatur per *z Cloes*. — Resp.: Nonnulli Cloen nomen loci esse volunt, puta oppidi aut vici Corinthi vicini. Sed rectius ali femine nomen esse assentur uti est apud Horatium *Odis*, nam locum aliquem isto nomine appellatum fuisse nullibi legitur. Unde ista locutio Apostoli: *Qui sunt Cloes*, est penè similis illi que habetur ad Rom. 16, v. 41: *Qui sunt ex Aristobulo domo, seu familia.* Itaque loco praecitato intelliguntur domestici, seu familiares Cloes, christiana ac pia mulieris Corinthiaca. Familiam ejusdem nominat Apostolus, ne fingere putaret quod inter Corinthios essent contationes; et tamen personas à quibus id audirent, ne crearetur ipsius apud alios invidiam.

Quares 4° quo sensu dicat Paulus, v. 14 et seqq., se baptizasse Crispin, Calum, et domum Stephanæ, ubi tamen statim, v. 17, addit: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare.* — Resp. Christum, quando Paulus apparuit, ipsisque apostolico fecit, non ei inveniunxit ministerium baptizandi, sed praedicandi Evangelium, id est, apostolatum ei commisit; cui tamen officio consequenter etiam baptizandi potestas erat adjuncta, tamquam officium secundarium. Unde quod dicit: *Non misit me Christus baptizare, sic intellige: Non principaliter ad hoc me misit; ea non est primaria pars legationis meæ. Genus locutionis est quale illud: Misericordiam volo, et non sacrificium*, id est, misericordiam potius ac principalius requiro quam sacrificium. Ita Estius.

Cap. 2 Paulus extolli Christi sapientiam spiritualem super omnem naturalem et animalem; dicitque v. 7 et loqui *Dei sapientiam in mysterio*, id est, sapientiam abstrusa, et in profundo quadam arcana delitescentem, quia est supernaturalis et de rebus quæ rationi naturali investigari non possunt. Unde hic est Hebrei, iuxta quem *z sapientiam in mysterio* idem significat quod *sapientiam in mysterio*; puta magni illius et arcani consilii divini, de Verbi incarnatione et hominum redēptione per Christum, quæ nullâ rationi naturali cognoscere potest ab homine, imo nec ab angelo.

Vers. 8: *Quam*, nempe sapientiam de Verbi incarnatione et hominum redēptione, *nemo principium* huius saeculi (id est, *nemo diabolus*) cognovit, *si enim cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent*; hoc est: Nequam Christum, qui est Dominus gloria, curassent crucifigi instigando Iudeos, ut Christo necem inferrent. Rationem manife-

stam cur id nunquam facere voluerint, dat S. Leo, serm. 10, de Passione Domini, dicens: *Ei enim crudelis et superbus inimicus consilium misericordia* « *Dei noscere potuisse, Judæorum animos mansuetum potius temperare, quam injustis odio stu* « *duisset accedere; ne omnium capti voris amitteret servitum, dum nihil sibi debentis persecutus liberatur.* » Porro demones hujus saeculi principes appellantur in Scripturis, propter potestatem quam in genio humano atque in haie inferiora que humanis usibus subserviant, justo Dei iudicio exercere permituntur; unde et mundi rectores vocantur ad Ephes. 6.

CAPUT III.

Pergit Apostolus reprehendere Corinthiorum schisma, eosque notat tanquam adhuc carnales et animales: utpote qui per factiones gloriantur de suis magistris; quos docet ministros tantum esse, solo Deo dante incrementum, nec aliud fundamentum esse praeter Christum, cui, si quis superedificet ligna, fenum et stipulas, salvis erit, sic tamen quasi per ignem.

QUESTIONE UNICA.

An ex versu 15 hujus capituli probetur existere Purgatorium.

Ante resolutionem juvat præmittere verba sacri textus, in quo à versu 10 usque ad 15 inclusivè Apostolus dicit sequentia: *Secundum gratiam Dei, qua data est mihi, ut sapientia archæetus fundamentum posui; aliis autem superedificat, ususque autem videat quomodo superedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest posse, prater id quod positum est, quod est Christus Jesus.* Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosi, ligna, fenum, stipulas, ususqueque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit quia in igne revelabitur; et ususqueque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superedificavit, mercede accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipsæ autem salvis erit, sic tamen quasi per ignem. Textum hunc Apostoli obscurum esse et ad intelligentiam difficilem fatetur S. P. Aug., lib. de Fide et Operibus, atque cap. 45: *Diligenter oportet attendere quomodo accipienda sit apostoli Pauli illa sententia planè ad intelligentiam difficilem, ubi ait: Si quis autem superedificat, etc. Et infra: In his deputanda est, que Petrus dicit esse in Scripturam ejus quedam diffilia intellectu, que non debent homines perceperit, ad proprium suum interitum;* et cap. 46: *Faleor, inquit, me malle audire intelligentiores aitque doctores.* Porro Bellarminus, lib. 1 de Purgatorio, cap. 5, observat quinque in praedito Apostoli textu contineri difficultates, in quibus enodandis non consentunt omnes interpretes. Prima, quid intelligatur per superedificantes; secunda, quid per aurum, argentum, lapides pretiosi, ligna, fenum et stipulas; tertia, quid intelligatur per diem Domini; quartæ, quid per ignem, qui in die Domini uniususcumque

opus probabit; quinta, quid intelligatur per ignem, de quo dicitur: *Ipsæ autem salvis erit, sic tamen quasi per ignem.* Resp. et dico 1°: Per superedificantes intelliguntur praeconii Evangelii et doctores fidei cuius Paulus fundamentum posuit. Probatur quia, cum ex precedentibus, tum ex sequentibus verbis manifestum est quod illos agat Apostolus; dixerat enim antea: *Ego plantavi, Apollon rigavisti.* Deinde in eodem sensu statim subjungit: *Ego ut sapientia architectus fundamentum posui, alias autem superedificasti;* et ibidem: *Qui plantat et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem proprium mercede accipiet secundum suum laborem.* *Dei eam sumus adiutores, Dei agricultura esitis, Dei adificatio esitis.* Ubi apertissime comparat se et alios predicatorum Evangelii agricolas et architectos; populos autem qui docentur comparat agris et adificiis. Itaque si autem dixerat se plantasse, et Apollinem rigasse, ita postea dicit: *Ego fundamentum posui, predicantes Christi fidem; alias autem superedificant, docentes eam ad vitam et mores pertinent, et etiam explicantes latius fidei mysteria.* Ergo per superedificantes intelliguntur predicatorum Evangelii. Possunt tamen etiam per superedificantes intelligi omnes pii et boni Christiani; nam hi super fundamentum fidei edificant, vel opera bona, vel venialia peccata, quæ fundamentum non destruant, ut observat S. P. Aug., lib. de Fide et Operibus, cap. 16, et lib. Encirrid., cap. 68.

Dico 2°: Nomine fundamenti intelligitur Christus à primis predicatoribus annuntiatus. Tales autem erant apostoli qui fidem Christi et Evangelium propagaverunt ad eos populos qui nihil unquam de Christo audierint. Hinc enim S. Paulus ait: *Ego plantavi, et: Ut sapientia architectus fundamentum posui.* Nonne verò aucti, argenti et lapidum pretiosorum intelligitur doctrina utilis et salutaris superedificantum, sed aliorum predicatorum, qui eum docent qui jam fidem receperint, et docent non solum verbo, sed etiam exemplo, ita ut verè auditores suis adificant et promoveant in religione et pietate. Nominem autem ligni, feni et stipulae intelligunt doctrina, non quidem mala et heretica (haec enim fundamentum destruit), sed tamen curiosa, inutilis et supervacua, qualis est eorum qui sua doctrina multa admissent incerta, vana, frivola, juenda magis quam utilia, et in multis placere magis quam prodesse voluntates.

Quod jam data expositio sit genuina, demonstratur hoc modo, quia, ut ante ostendimus, per superedificantes intelliguntur Evangelii predicatorum et fidei doctores; ergo per opus ipsum intelligi debet doctrina; deinde doctores Corinthiorum nimis erant dediti eloquentia et philosophie, quæ, licet etiam juveni, sapientem fructum concionum impediunt; aliqui Paulus Corinthios hic arguit quod ista doctribus nimis adhererent; ergo, etc.

Interim, iuxta expositionem que per superedificantes intelligit omnes bons et pios Christianos, ne-

mine auri, argenti et lapidum pretiosorum intelliguntur opera charitatis, seu quæcumque alia opera minorata, ab homine, in statu gratie sanctificantis constituta, elicita; que qui supra fundamentum Christi adficant, mercedem recipient. Per ligna verò, fenum et stipulam intelliguntur leviores quadam, seu veniales noxae, que charitatem quidem non extinguunt, nec fundamentum quod Christus est evertunt; nec consequenter aeternâ ignis poenâ pleci merentur, sed tantum aliquâ transitoria et temporali. Unde S. P. Aug., in psal. 57, ita scribit: « *Salvi erunt, sic tamen quasi per ignem.* Quare, nisi qui hic adificant super fundamentum ligna, fenum, stipulam? *Edificant autem aurum, argentum, lapides pretiosos,* et de utroque igne securi essent, non solum de illo exteriori..., sed etiam de illo qui emendabit eos qui per ignem salvi erunt. »

Dico 5º: Per diem Domini intelliguntur dies ultimi iudicij. Probatur quia ordinariè in Scripturâ sacra die Domini significat diem extremi et generalis iudicij. Locus passim obvia sunt, inquit Estius, tum alibi, tum apud ipsum Apostolum, ut hujus Epist. cap. 4: *Confirmabitis vos sine crimen in die Domini;* et cap. 5: *Ut spiritus saluus sit in die Domini;* item ad Philip. 4: *Perciet usque in diem Christi Iesu;* et ad Timoth. 4: *Quoniam redet mihi Dominus in illâ die iustus Iudez;* similiter Dominus, Luce 10, ait: *Sodomis in illâ die remissiis erit;* et Petrus, Epist. 2, cap. 3: *Veniet dies Domini sicut seruit.* Sed et ipse Paulus infra, cap. 4, loquens adhuc de probatione doctrine ministrorum Christi, plane declarat illam futuram in die adventus Domini, quando illeminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; qui dies non est aliud quam ultimi et generalis iudicij; ergo etc.

* Nec refert quod S. P. Aug., lib. de Fide et Operibus, cap. 16, dicat quod per diem Domini possit intelligi presens vita, sive tempus tribulationis, in quo discernuntur sapientia bona à malis, quia et ibidem simul docet posse intelligi de tempore futuro post hanc vitam, puta ex extremo iudicio.

Dico 4º: Per ignem qui in die Domini uniuscujusque opus probabit, intelliguntur ignis ultimae conflagrationis; nam dies Domini, seu extremi iudicij, passus in Scripturâ per ignem tanquam instrumentum divinae iustitiae describi solet, ut psal. 96, Joel. 2, Epist. 2 ad Thessalonici, cap. 4, et Epist. 2 S. Petri cap. 3. Unde et in antiquissimis Ecclesiæ ceremoniis, que hodiè legitur: *Qui venturus est judicare vivos et mortuos et secundum per ignem.* Hic verò ignis sanctorum opera bona suo splendore illustrabit, declarabit, probabit, quomodo aurum igne probatur, quomodo tres pueri in fornae probati sunt, non combusi, non cruciati. Aliorum autem justorum opera mala, sed venialis, idem ignis calore suo aduret, castigabit et expurgabit, quomodo adurunt et consumunt ligna, fenum, stipula; et ita ignis illa erit Purgatorium justorum quos inventiet superstites in fine seculi. Idem igitur ignis tanquam instrumentum divinae iustitiae, probabit opera bona, operantibus

parcendo; probabit mala, operantes adurendo, seu flagigando.

Dico 5º: Nomine ignis, de quo Paulus dicit: *Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem,* intelligitur penitus aliquis purgatoria et temporalis, quam post mortem patiuntur illi qui in iudicio particulari invenientur edificasse lignum, fenum aut stipulam. Haec expositi, præterquam quod optimè conveniat textui, sat probatur ex communâ consensu S. Patrum. Iaprinis autem ita sentit S. Ambrosius, in jam citatum Pauli locum dicens: « Cùm Paulus dicit: *Sic tamen quasi per ignem,* ostendit quidem illum saluum futurum, sed ponas ignis passuram, ut per ignem purgatos fiat salvis, et non sicut perfidi aeterni ignis in perpetuum torqueretur. » Idem habet sermonem in psal. 118. S. Hieron. in cap. 4 Amos, exponens illud: *Facit enim sicut torris rapitus de incendo,* at id intelligendum esse: *juxta illud, quod in Apostolo legitur: Ipse autem saluus erit quasi per ignem;* qui ergo salvator per ignem, quasi torris de incendo rapitur. Item S. P. Aug. prefatsum Apostoli textum de igne purgatorio interpretatur in psal. 57, ubi statim post initium sic allocutus Deum: « In hac vita purges me, et talem me reddas, cui jam emendatorum igne opus non sit, propter illos, qui salvi erunt, sic tamen quasi per ignem. » Et infra: *Dicitur: Saluus erit quasi per ignem;* et quia dicitur: *Saluus erit, contemnunt illi ignis.* Ita planè, quamvis salvi per ignem, gravior tam est ille ignis quamquid potest homo pati in hac vita. » Denique S. Gregorius, lib. 4 Dialogorum, cap. 59, explicans textum Apostoli, ita scribit: « Quamvis hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futurae purgationis accipiat, pensandum sollicite est quia illum per ignem dixit salvari, non qui super hoc ferrum, res vel plumbeum edificat, id est, peccata majora, et ideceter duriora, atque tunc jam insolida, sed lignum, fenum, stipulam, id est, peccata minuta atque levissima, que ignis facili consumit. » Ex Gracie habemus Origenem, qui, hom. 6 in Exod., explicans prefatsum Apostoli textum, ait: « *Venientium est ergo omnibus ad ignem, venientum est ad conflatorium (sic vocat Purgatorium, ut notatur in margine).* Sedet enim Dominus, et conflat, et purgat filios Iuda. Sed et illuc cum venitur, si quis multa opera bona, et parum aliquod iniquitatis atulerit, illud parum tanquam plumbeum igne resolutum ait purgatur, et totum remanet aurum purum. » Origeni accedit OEcumenius in cap. 5 Epist. 4 ad Cor., qui etiam testatur S. Basilius istum Pauli locum intellexisse de igne purgatorio. Adducit etiam S. Thomas, in opusculo primo contra Graecos, Theodoretum explicantem illum locum his verbis: *Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur anima, ut aurum in conflatorium.*

Solvantur argumenta.

Obj. 1º: Per aurum, argentum et lapides pretiosos intelliguntur bona opera; per lignum verò, fe-

num et stipulam designantur mala opera aeterno igne punienda; illi autem qui hujusmodi opera fidei christiana fundamento supereradicaverant, salvi erunt quae per ignem; quia, quamvis in ignem aeternum mittendi sint, nunquam tamen consumentur, sed servabuntur semper recentes ad penan. Ita supra memoratum Pauli textum interpretatur S. Chrysostom, hom. 9, in Epist. 1 ad Cor., dicens: *Hoc in loco cùm inquit (Apostolus): Saluus erit, nihil aliud quam supplicii incrementum significat, quasi dicit: Ipse perpetuè in supplicio permanebit;* ergo ex illo textu nequit probari existentia Purgatorii. — Resp.: quod singularis haec fuerit contra communem aliorum Patrum mentem sententia S. Chrysostomi, quam unicè posuisse videtur ad rellegendum errorem Origenis, qui volebat ponere gehennam non esse aeternam, ut patet ex ipsa homili. Neque vero hinc potest aliquis, ait Bellarminus, Chrysostomum negasse Purgatorium vel peccata venialia. Nam Purgatorium esse expissimè docet, sed præcipue hom. 3, in Epist. ad Philip., et hom. 69, ad populum Antiochenum; item peccata venialia concedit hom. 21, in Math. Interim quodjam memorata expositione non subsistat, inde eruitur quod verbum salvandi in Scripturâ nunquam accipiatur in malam partem, sed semper in bonam; ut in concilio Florentino, ante sessionem primam contra Graecos (auctoritate S. Chrysostomus allegantes), ostenderunt Patres Latini. Verba ipsorum sunt sequentia: « Nos quamplurimi alii auctoritatis, Patres amplissimi, adducimus ut credamus illud Apostoli: *Saluus erit quasi per ignem,* pro Purgatorio, non autem pro igne perpetuo, capi debere, juxta illud Prophetæ: *Salva me, Domine, quoniam deficit saeculus;* et alibi: *Salva servum tuum, Deus meus, sperantem in te;* et: *Domine, Deus virtutum, converte nos, et ostende faciem tuam, et salvi erimus.* Petrus autem timens ne submergeretur, dixit: *Domine, salva me;* Christus vero extendens manum, accepit, et salvavit ipsum; et: *Salva, Deus, populum tuum.* Verbum ergo salvare, Patres amplissimi, semper ad bonam partem accipiatur, nisi hujus oppositum demonstrabis. Oppositum autem demonstrare Graeci nunquam potuerunt.

Obj. 2º: Apostolus dicit quod in die Domini sui extremi iudicii uniuscujusque opus sit probandum per ignem; atque ignis qui illa die præcebat faciem Christi Iudicis, non est ignis Purgatorium, sed ignis conflagrationis; ergo ex proptero Pauli loco non potest probari Purgatorium. — Resp.: Neg. consec.; nam sicuti, v. 12, ligna, fenum, stipula doctorum extenderunt per identitatem rationis ad omnia venialia peccata justorum, ita sub igne conflagrationis, qui erit purgatorium justorum, quo inventiet superstites in fine seculi, etiam intelligitur similis ignis, purgans peccata venialia justorum qui quotidie moriuntur; utrorumque enim eadem est ratio; et id est Apostolus, ut hoc indicaret, adumbravit peccata venialia per materias combustiles; quasi omnia illa sint igne consumenda, si in fine inveniantur in justis. Sicuti

ergo Scriptura sapè ex generali iudicio colligendum relinquit particolare, et ex die nonissimo, quo omnes iudicabantur, intelligendum relinquit diem mortis, quo singuli iudicantur; ita ex igne, qui faciem Christi Iudicis præcessurus est ad universale iudicium, et purgatum quidquid illo tempore purgandum restabit, intelligendum relinquit ignem aliquem quo statim post hanc vitam purgantur animæ justorum, qui pro peccatis suis nondum Deo satisficerunt. Et sic ex isto Pauli loco bene probatur purgatorium.

Obj. 3º: Apostolus, v. 15, addit particulam *quasi*, quia haec non significat verum ignem, sed tantum similitudinem aliorum ignis; ergo in illo textu non agitur de igne Purgatorii. — Resp.: Neg. min., quia, licet ista particula significet similitudinem, tamen haec similitudo non referunt ad ignem, quasi illi non sit verus, sed phantasticus; sed referunt ad transuotem per ignem, ita ut sensus sit: Ad salutem pervenient, qui adificavit fenum, etc.; sed eo modo pervenient quo pervenit ad aliquem locum is qui transit per ignem. Itaque per *quasi* vult significare Apostolus quod illi justi qui proper peccata venialia post hanc vitam peccatum sustinebunt, pervenient quidem sint ad regnum coelorum, non tamen sicut illi qui *aurum, argentum et lapides pretiosos superadiebant,* sed sicut ille qui transuendit per ignem ustulatus et aliquo dolore cruciatus, evasit salvis ex incendo, quia ignis comprehendit *ligna, fenum, stipulas,* quibus erat cinctus.

Obj. 4º: Nomine auri, argenti et lapidum pretiosorum intelliguntur dogmata catholica; nomine vero li- gni, feni et stipulae dogmata heretica; atque heretici non salvantur per ignem purgatorium, sed damnantur ad ignem aeternum; ergo, etc. Prob. maj., quia ita docet Ambrosiater, Patres auctores Commentarii in Epistolas Pauli, qui sub nomine S. Ambrosii circumferuntur. Ita pariter expoñit S. Hieron. illud Isaie 5: *Var qui conjungit domum ad dominum!* — Resp.: Neg. maj., quia Paulus agit de illis doctoribus qui adificant super fundamentum quod est Christus; atque heretici non adificant super hoc fundamentum nisi nomine tenus; omnis enim heres quantumcumque de Christo magnifice loquuntur, tamen non veram Christi doctrinam predicant, sed aliam quam fingunt; ergo nomine ligni, feni et stipulae nequeunt intelligi dogmata heretica. Quantum autem ad auctorem citati Commen-

tarii in Epistolas Pauli, verum quidem est quod illo nomine ligni, feni, etc., intelligat hereses et falsa dogmata, sed per imprudentiam prolatas, et sine pertinacia; dicit enim ejusmodi doctores salvos futuros per ignem purgatorium. S. Hieron. vero aperit de hereticis loquuntur, sed ex mente aliorum, non sua; cum enim posset suam expositionem, subdit: *Justa tropologia contra hereticos quidam hoc dictum arbitrantur.*

Cap. 4 reprimet Apostolus iudicia temeraria que Corintii formabant de fidelitate aut infidelitate suorum ministrorum; deinde reprehendit eos qui de ac-

ceptis donis gloriabantur, ac si illa a seipsis haberent. Quæ donna non continent particularem difficultatem.

CAPUT V.

Acrier Corinthios reprehendit, quia non ejecerant ex consilio suo forniciarii qui cum noverat sua incestum commiserat. Deinde docet quod cum fornicatoribus, avaris, idololatriis, maledicis et ebriosis nequidem cibos sumendus sit.

QUESTIO PRIMA.

Utrum ille incestuosus etiam simul fuerit adulter.

Vers. 4 : *Omnino audiret inter vos fornicatio; id est, non levius rumor, sed constans fama est, ac res notio quim vel negari possit, quod fornicatio apud vos committatur, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Quare potest quomodo Apostolus dicit hujusmodi fornicationem non audiri inter gentes, cum Dominus, lib. Levit. cap. 18, postquam inter alia mandata dedisset hoc: Turpitudinem uxoris patris tui non dispergues, subjunxit in fine: Nec polluamini in omnibus his quibus contaminantur sive universae gentes quas ego ejiciam ante conspectum vestrum. Nam et in aliis gentibus similiter vel etiam turpiora quadam facta produnt historia. Imo et in familia patriarcha Jacob consummata flagitium perpetratum legitur Gen. 35. Tale etiam commisit Absalom, 2 Reg. 16. — Resp. in libro Leviticus sermonem esse de uxore patris defuncti, aut de ea que repudiata erat, et jam pro uxore non amplius habebatur. Nam aliquo generali erat et capitalis in lege prohibiti: Non mechaberis. Hic autem sermo est de uxore patris viventis. Deinde, si quid simile hinc aliquando factum esset inter gentes, vel etiam in populo Dei, id et raram fuit, et non sine horrore audiebatur. Preterea Apostolus non videtur locum de gentibus totius mundi, sed de gentibus illo tempore notis, quae regebantur legibus Romanis ad publicum commercium accommodatis. Apud has autem non faciliter audiatur quemquam habere ad concubitum uxorem patris viventis, ut habeat hic Corinthius. Etenim, iuste Paulus hoc loquitur non deat quod ille incestuosus haberet uxorem patris sui adhuc viventem, tamen id satis clarè significat Epist. 2, cap. 7, v. 12, de eodem incestuoso et simul adultero dicens: Et si scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est, scilicet patrem, sed ad manifestandam sollicititudinem nostram.*

QUESTIO II.

Utrum ante hanc Epistolam Paulus ad Corinthios adhuc scriperit unam aliam.

Vers. 9: *Scripsi vobis in Epistolâ: Ne commisceris fornicariis. S. Chrysostomus, Theodoretus et nonnulli alii volunt quod Paulus hic agat de presenti Epistolâ, in qua hoc cap., v. 2, jussaret fornicarium tolli è medio congregations fidelium; quod deinde iterum praecepit sub metaphorâ expurgandi ceteris fermenti. Ne igitur errarent Corinthios existi-*

mantes omnes omnino fornicarios sibi vitandos esse et à se repellendos, v. 9 et seqq. exponit Apostolus de quibus fornicariis hoc veluti intelligi. Atvero D. Thomas, Glossa, Lyra, et plurimi alii interpretes Latinis censent Paulum agere de alia anteriori Epistolâ, quam ad Corinthios scripsisset, que postea intercidit, seu perdata fuit, et idcirco jam non amplius existit.

Utra harum opinionum vera sit, non omnino constat, inquit Estius. Ipse tamen fatetur se in opinionem D. Thomæ esse propensiorem, idque ob sequentia motiva: primò, quia ista verba: *Scripsi vobis in Epistolâ, ex ipso naturali et obvio loquendi modo magis significant priorem quamdam Epistolam, quam eam ipsam quam de facto scribit se mitit. Unde sicut illud Epist. 2 ad Cor., cap. 7: Etsi contristavi vos in Epistolâ, intelligitur de Epistolâ hac prima, in qua ipsorum vita carpit, sic etiam illud quod hic, v. 9, dicit, videtur intelligendum de quâdam Epistolâ quam ante hanc primam ad ipsos scripsit. Itaque si volueret Apostolus illud significare quod proxime, seu hoc capite scripserset de fornicario è medio fratum suffrendo, non divisere: *Scripsi vobis in Epistolâ, sed: Nunc modò scribo, vel: Nunc scripsi vobis, aut: Jam nunc ex me auditis quod talis de medio vestri debuisse tolli. Secundò, si res bene consideretur, illud quod, v. 9, dicit de vitando fornicarii, nequidem referri potest ad istud, quod dicit v. 2: nam non est idem, de medio congregations fidelium aliquem tolli, seu excommunicari, et consortium ejus vitari. Neque mens Apostoli est eamdem ponam excommunicationis quam hic statuit in hominem adulterum et incestuosum, extendit ad omnes de quibus nunc loquitur, ut ex topo caput manifestum est. Ex his igitur valde vero similis est sententia eorum qui putant Apostolum de diversâ quâdam Epistolâ loqui, quæ Corinthiorum negligentiâ postea perit. Porro commiscri cum fornicariis hoc loco non designat idem quod turpitudinem cum fornicariis exercere, sed tantum hic prohibet Apostolus ne fideles cum similibus commercium aut familiaritatē habeant, id est, vult ut corum consortia omnino vivent. Vers. 10 tamen addit: Non utique fornicariis hijus mundi; hoc est, quod scripsi de vitando consorio fornicariorum, non intelligo de vitando fornicariis pagani; aliquipn debenerat de hoc mundo exire: totus enim mundus plenus est pagani, eiusque vel fornicarii, vel avaris, vel idolis servientes. Sed si quis est frater, id est, Christianus, ait Ambrosianus, et malè audiat, quasi fornicator, hunc vitate.**

Interim dum Apostolus citato versu insinuat quod fideles non necessari debent vitare consortia fornicariorum ethniocorum, nequaquam significat quod ista non sint vitanda, dum christians moribus contumaciam affere possunt; siquidem quod tunc sint vitanda, ipsa lex natura praecepit; sed hoc unicè docet quod à consorio fornicariorum christianorum majori studio, majoresque ob causas sit abstinentiam, quam à consorio fornicariorum ethniocorum, è quod for-

niciarii christiani, seu qui fratres sunt, professionem suam male vivendo de honestate, fratribus præ exemplo ipsisque, ipsumque nomen christianum præbis ac maledictis infidelium exponant, præserit si ut tales notati ac nominati sint ab Ecclesiâ.

Cap. 6 reprehenduntur Corinthii quod fideles contra fideles instituant lites coram iudicio ethniocis, easque subinde iniquas et injellas. Deinde exponit quoniam peccata excludant a regno Dei, ac particulariter præcepit ut fideles vitent fornicationem.

Potes quinam intelligantur per contemptibiles in Ecclesiâ, quibus Apostolus v. 4 dicit: *Contemptibiles qui sunt in Ecclesiâ, illos constitue at judicandum.* — Resp. eos intelligi qui inter Christianos, sive laicos sive clericos, minimi erant, aut certè inepti habebantur ad majora, magisque propria Ecclesiæ ministeria. Tales, inquit Apostolus, potius vobis negordiorum secularium iudicis arbitrarios deligite, quām ut conferratis vos ad infidelium tribunalia; ut ipsi videcet dispensationibus terrenis inserviant, quæ doce spiritualia non exhortant, ait S. Gregor., parte 2 Curas pastor., cap. 7. Scindunt tamen quod Apostolus id non præcipiat absolute; nam aliquo excluderet episcopos; sed loquunt comparativè, docens hoc agendum potius, eti parum deceat, quām ferendum ut Christiani litigent apud infideles.

CAPUT VII.

Hoc capite Paulus respondet variis questionibus de matrimonio, quas ei per Epistolam proposuerant Corinthii. Et deinde virginitatem commendat, ac matrimonio præferit; viduam quoque, si sic matneat, fore beatiorem affirmat quam si rursus matrimonio jungatur.

QUESTIO UNICA.

Utrum S. Paulus fuerit matrimonio junctus.

Postquam S. Paulus Corinthios de matrimonio, eis quæ usu instruxisset, subiungit, v. 7: *Volo omnes vos esse sicut meipsum; et ibidem dicit de non cupitis et viduis: Bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. Volo vos imitatores esse tanti Apostoli, ut vitam ejus sequamini, qui conjugij vinculum refugit, ut vinetus esset Iesu Christi. Non potuisse ad tantum apostolatus sui pervenire gratiam, si fuisset alligatus conjugi contubernio. Idem etiam docent Tertull., lib. de Monogamia, cap. 8; Epiphanius, heresi 58; Chrysostomus, Sedulus, Theodoreus, aliique communiter, inter quos Oecumenius sic loquitur: Virgo erat Paulus, et cùm dicat: Volo unumquemque esse sicut ego sum, i intelligit manere, sicut et ego.*

Prob. 3° ex S. Hieron., epist. 22 ad Eustochium, cap. 8 dicente: *De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo. Cur? Quia et ipse ut esset virgo, non fuit imperii, sed propriæ voluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum uxori habuisse contingunt, cùm de continentia disserentes, et suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo autem omnes esse sicut meipsum; et infra: Dico autem incepit et viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut et ego.*

Prob. 4° ex S. Ambros., qui in tractatu de Hortatione ad virginitatem ita virgines adhortatur: *Quid diebat Paulus, peregrine auribus: Volo autem vos omnes esse sicut meipsum; et ibidem dicit de non cupitis et viduis: Bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. Volo vos imitatores esse tanti Apostoli, ut vitam ejus sequamini, qui conjugij vinculum refugit, ut vinetus esset Iesu Christi. Non potuisse ad tantum apostolatus sui pervenire gratiam, si fuisset alligatus conjugi contubernio. Idem etiam docent Tertull., lib. de Monogamia, cap. 8; Epiphanius, heresi 58; Chrysostomus, Sedulus, Theodoreus, aliique communiter, inter quos Oecumenius sic loquitur: Virgo erat Paulus, et cùm dicat: Volo unumquemque esse sicut ego sum, i intelligit manere, sicut et ego.*

Solvuntur argumenta.

Obj. 1°: Infra, cap. 9, v. 5, Apostolus dicit: *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi sicut et ceteri apostoli, et fratres Domini, et Cephas?* atque vox Graeca γένους, quæ in iam citato loco uitiorum Paulus, significat tam uxorem quam mulierem; ergo saltem probabile est quod Paulus fuerit matrimonio junctus. — Resp.: Quamvis ista vox Graeca indifferens sit ad significandam uxorem et mulierem, tamen in texu citato uxorem significare

nequit; et ratio hujus est, quod aliis argumentum illud probaret nimium, nempe apostolos sibi retinuisse uxores postquam secuti sunt Christum; quod tamen admitti nequit, quondamque in Math. 19 manifestum sit apostolos illos qui ante conjugati fuerant uxores suas deseruisse; siquidem Petrus dicunt: *Ecce reliqui omnia, et secuti sumus te, responderet Christus: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, etc.; quibus verbis Christus manifeste insinuat quod Petrus et alii discipuli Christi qui ipsi sequebantur, mox uxores dimisissent.*

Dicendum igitur cum S. Hieron., lib. 1 contra Iovinianum, cap. 14, Apostolus loqui de mulieribus «que juxta morem Iudaicum magistris de sua substantia administrabant, sicut legimus ipsi quoque Domino facit: nam et ordo verbi hoc significat: Numquid non habemus potestatem manducandi et bibendi, aut sorores mulieres circumducent? Ubi de comedendo et bibendo ad de administratione sumptuum primitur, et de mulieribus sororibus infertur; perspicuum est non uxores debere intelligi, sed eas, ut diximus, que de sua substantia administrabant.» Similiter prefatum Apostoli textum interpretatur et exponit S. P. Aug., lib. de Operae monachorum, cap. 4, dicens: «Hoc quidam non intelligentes, non sororem mulierem cum ille dicere: Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducenti, sed uxorem interpretati sunt. Fefellit eos verbi Graeci ambiguitas, quod et uxori et mulier eodem verbo Graecum dicunt; quam hoc ita posuerit Apostolus, ut falli non debuerint, quia negue mulierem tantummodo sit, sed sororem mulierem, neque ducendi, sed circumducenti. Verumtamen alios interpretantes non senserint haec ambiguas, quia sororem mulierem, non uxorem interpretari sunt.»

Inst.: In textu Graeco et Syriaco non habetur: *Mulierem sororem, sed: Sororem mulierem circumducenti;* atque nugatorum erit voci soror addere mulierem, nisi vox *mulier* uxorem significat, quondamque alii omnis soror sit mulier, licet non sit uxor; vocatur autem Pauli uxor etiam soror, quia sine coniunctu ejus conceptio sicut soror uteretur; ergo Paulus fuit matrimonio junctus. — Resp. imprimitus posse negari quod generaliter omnis soror sit mulier, quia apud Graecos et Latinos mulier non dicitur nisi persona alterius sexus, que sit etatis tam proiecta ut uxor fieri possit. Verum hoc dissimilando, respondeo quod ordo verborum debeat immutari; frequenter enim in Scripturis verbum ordine positionis praedit, quod posterius est sensu et constructione, sicut Danielis 8, v. 2: *Cum essem in Suis castro, quod est in Elam regione;* ubi, si attendas ad sensum, dici debet: *In castro Suis, quod est in regione Elam.* Sic dicitur 1 Machab. 5: *Transfretavit Euphratem fluvium,* loco quod diceretur: *Fluvium Euphrat.* Et ad Heb. 12: *Accessit ad Sion moniem,* pro: *Ad montem Sion.* Similiter ergo hic in textu Graeco et

Syriaco dicitur: *Sororem mulierem, pro: Mulierem sororem.*

Obj. 2^a: Ad Philip. 4, v. 5, scribit Apostolus: *Etiam rogo te, germane compar,* in textu Graeco habetur *εὐτρότης*, quod in Latinum transferri potest: *Coniux germane, vel: Coniux germana.* Cum autem certum sit quod Apostolus non potuerit habere conjugem, nisi in feminino genere, oportet de tali conjugi ipsum intelligere. — Resp. quod vocabulum *Gracum* *σύζυγος*, quod Latine dicitur *coniux*, non significat apud Graecos specialiter maritum, aut uxorem, sed generaliter illos qui soci sint ejusdem operis, et idem *jugum trahentum*, quod Latinè expressum dicitur *rectores conjugales*. Unde sensus verborum Apostoli est: *Etiam rogo te sincerè, germane conjugalis in opere fidei et Evangelii promovendo, sive qui mili conjungens et combinans instar jumentorum idem jugum trahentium.* Est enim metaphora similia illi quæ supra, cap. 5, dicit Corinthiis quod sint *Dei agricultura.* Itaque Paulus in isto loco non agit de muliere, sed de viro, sicut veritatem postea interpres. Unde Theodosius, in cap. 4 Epist. ad Philip., dicit: *Coniugen, seu comparem ipsum vocat, ut qui jugum pietatis securi trahat.* Item Ecumenius in illum locum dicit: «Ex hoc loco suspecti sunt nonnulli quod Paulus uxorem habebat. Verum fata est hisjusmodi cogitatio: Quomodo enim fieri poterat, ut ipsam et peregrinam, et alienigenam Philippis reliquisset, et non in Tharsis, ubi natus est, neque Jerosolymis ubi fuerat enutritus? Sed dicens quod hic (nempe iste germanus compar) aut maritus erat unius ex duabus quarum facit mentionem (scilicet v. 2, dicens: *Evoitum rogo, et Syzygum deprecatur*), aut quod nomine sit cuiusdam approbat viri.» Ita Ecumenius. Hinc etiam S. Clirystos, in cap. 4 ad Philip., sit: *Quidam dicit Paulum his verbis: GERMANE COMPARE, uxorem suam rogare; quod minime reveram est.*

Obj. 5^a: Clemens Alexandrinus, lib. 5 Stromatum, aperte terminis sustinet quod Paulus per comparem intelligat suam uxorem; siquidem, lib. 5 Strom., reflectens ad prædictam Pauli verba, ita scribit: *Paulus quidem certè non veterat in quidam Epistolâ* (scilicet ad Philip. 4) *suam appellare conjugem, quam non circumferebat, quod non magno ei esset opus ministerio.* Dicit itaque in quidam Epistolâ (scilicet ad Cor. 9): *Non habemus potestatem sororem mulierem circumducenti, sicut et reliqui apostoli?* — Resp. cum Estio: Clementis Alexandrinii (eius opera à Gelasio papâ referuntur inter apocrypha) privata opinio ceterorum omnium Patrum constanti assertione praponderare non potest; itaque propter Clementem Alexandrinum non est recedendum à communis SS. Patrum sententiâ, juxta quam Paulus nunquam fuit matrimonio junctus.

Obj. 4^a: S. Ignatius Martyr, in Epist. ad Philadelphenses, commemorans SS. Patres qui in matrimonio vixerunt, ait: *Ut Petri, et Pauli, et aliorum apostolorum, qui nuptias operam dederunt;* ergo, iuxta S. Ignatium, Paulus fuit matrimonio junctus. — Resp.

quod textus objectus vero similis fuerit corruptus, siquidem in vetustis exemplaribus non habetur nomen *Pauli*, sed solius *Petri*, prout observat Baronius, lib. 1 ad annum Christi 57, num. 64; item Bellarmius, lib. 1 de Clericis, cap. 20; cujus etiam rei certum argumentum est quod loquatur Ignatius de apostolis qui fuerunt cum Christo conversati, qualis utique non fuit Paulus. Michael Medina, lib. 2 de sacrorum hominum Continenti, cap. 14, citat duos perantiquos codices, unum *Anglicum*, alterum *Ungaricum*, in quibus illo loco nomen Pauli non habetur. Item Baronius loco praecitato refert vetustos codices tam Graecos quam Latinos, qui Romæ sunt in bibliotheca Vaticana et Sforziana, quoque nomen *Pauli* non habere; ex quibus patet in quibusdam codicibus illud nomen additum esse, vero similiter ab illis Graecis recente exscriptis, qui, eò quod uxores retincent cum sacerdotio, Paulum in defensione suis ipsorum incontinentiam volunt habere consortem, ait Baronius.

Obicit etiam Catharinus quod in Revelationibus S. Brigittæ habetur quod Paulus fuit conjugatus. Sed habetur præcisè contrarium in duobus locis, nempe lib. 2, cap. 7, et lib. 8, cap. 1.

Es quod Apostolus cap. 8 habet de cibis idolo imolatis, discutiemus infra, cap. 10.

CAPUT IX.

Docet multis argumentis se potestatem habere sumptus exigendi pro ministerio evangelico, et abstinuisse tamen, ut amputaret omnem offendiculam occasionem.

QUESTIO UNICA.

Quis sit sensus litteralis legis Deut. 25, v. 4, quam hic, v. 6, affert Apostolus.

Loco citato Deuteronomio ita habetur: *Non ligabis os bovis terentis in areæ fruges.* Sensu litterali ibidem prohibet Deus ne vel capistro vel alio impedimento prohibeatur bos vesci ex manipulis, in quibus tritandis fortiter laborat, quia, ut loquuntur Philo Judæus, lib. de Charitate, et Josephus, lib. 4 Antiq., cap. 8, aquiloni non est veitur labores socios quoniam et fructum sint particeps. Similiter et Theodosius, quest. 51 in Deut.: *Pernicacum est, inquit, terram arantem, et messem cum labore tritramentem, fructus non esse particem.* Hinc nota quod in Palestina olim in uso non esset excusso frumenti, que fit flagello, sed, prout etiam fit in Canariis, et aliis quibusdam calidis regionibus, solebant per boves, qui circumacti, ungulis pedem suorum segetes terebant, grana excutere. Unde et *teriones seu triones* dicti sunt.

Quod hic sit sensus litteralis, patet ex ipsis verbis que hanc legem duris Judeis inculcavit. Sed quia bos est typus predicatoris evangelici in areæ Christi laborantis, hinc Apostolus, hoc cap., v. 9, dicit: *Namquid de bovis cura est Deo?* Non quod excludat sensum jam antea dictum, sed tantum insinuat Deum in hoc præcepto condendo non habuisse curam bovinum, id est, non præcipue spectasse boves, sed aliquid sublimius, quod per boves significabatur. Unde sensu allegorico

quem Deus primariò intendit, et quem Apostolus hic explicat, docentes homines non negare victus stipendium iis qui ipsorum causa laborant, maximè verbū Evangeli præconibus. Hunc posteriorem sensum non esse literalem (ut putat Abulensis), sed allegoricum, disertè affirmat Tertullianus, lib. 5 contra Marcionem cap. 7, et insinuat Theodoretus, quest. 51 in Deut. Apostoli S. P. Aug., lib. 6 contra Faustum, cap. 9, ait: *Illiud (tempus veteris legis) erat tempus significandi, hoc manifestandi... declaratum est enim per Apostolum, cum de bove triturante non infravendo Scripturam recolleret.*

CAPUT X.

Ab idolatria, fornicatione et aliis viis Corinthios deterreret exemplo veteris et ingratu populi, propter eadem a Deo variè puniti. Deinde admonet ut à mensis idolorum abstineant.

QUESTIO PRIMA.

De quā petrā loquatur Apostolus v. 4. Quidam interpres, inter quos Estius etiam refert S. Chrysostomum, prætentand quod Apostolus per petram intelligat Christum Dominum, qui per divinitatem Hebreis tunc presens erat, et nusquam aberat; quique toto itineri per desertum varia beneficia præstando eos comitabatur, representatus per angelum, populi ductorem. Alii intertem assentunt Apostolum agere de petra materiali, quæ a Moysi virgi percussa fuit: pro quod notandum est bis Moysen è petra baculo percussa populo sicut aquas eduxisse: primo Exod. 17, deinde Numer. 20.

Resp. et dico 1^a: Apostolus hic non respicit ad petram de quā agitur Numer. 20. Probatur, quia, postquam, v. 4, dixisset Israelitas bibisse de consequente eos petrā, subiungit, v. 5: *Sed non pluribus eorum beneplacitum est Deo; nam prostrati sunt in deserto;* atque haec prostratio in deserto contigit ante educationem aquæ, de quā Numer. 20. Accidit enim Numer. 14; ergo, etc.

Dico 2^a: Neque per petram intelligat Christum, quatenus representatum per angelum, populi ductorem. Probatur quia Apostolus dicit illos bibisse de consequente eos petrā; atque si per petram intelligeret Christum, hoc non dicere; sed è contra debet dicere: *De precedente eos petrā,* siquidem angelus, representans Christum, velut ductor populum præcedebat, ut dicitur Exod. 23 et 32. Præterea, iuxta S. P. Aug. infra citandum, petra ista tantum significabat Christum; ergo non era Christi divinitas quæ invisibiliter fundebat aquam ex petra materiali, ut prætentit Bellarmius.

Cum igitur textus Apostoli debeat intelligi de petra materiali, ut sensus sit simplicior et magis literalis, ex omnibus jam dictis sequitur quod Apostolus hic respicit ad petram de quā Exod. 17; nam post deductionem aquæ ex illâ petrâ, non quidem statim, sed aliquo tempore post pena ista secuta est, de quâ hic agitur.

Obj. 1^a: Apostolus petram vocat spiritualem; at, ui

petra de qua Exod. 17 non erat spiritualis; ergo — Resp.: Disting. maj.: Vocat spiritualem quod significati nem, concedo; vocat spiritualem quod substantiam, nego maiorem; conformiter distingue minorrem, et ruit consequentia: igitur, quemadmodum mamma seu esca intelligi debet materialis secundum suam substantiam, quanvis dicat eam fuisse spiritualem, videlicet quod significacionem, ita queque et potius et petra secundum substantiam materialis intelligi debent, sed spiritualem quod significacionem.

Inst. 1°: Versu 4 subiungit Apostolus: *Petra autem erat Christus*; ergo per petram intelligi Christi divinitatem, que tunc Hebreis praesens erat. — Resp.: eum tantum velle quod petra esset Christus per significacionem spiritualium, non verò per substantiam realēm; unde S. P. Aug., lib. 2 de Trinit., cap. 6, sicut: *Petra per actionem modum nuncipata est nomina Christi quem significabat; sicut Isaac Christus erat, cum ad se immundum ligna portabat*. Similitudo autem inter Christum et petram est quod, sicut ex petra quadam virgi Moysis percussa, fluxi aqua ad partandum Hebreos in deserto Sinai, ita ex latere Christi percusso fluxerit sanguis et aqua, quo potanter fideles in hec seculi deserteret, et ex vulneribus Christi omnium gratiarum fontes emandarent in genus humum.

Inst. 2°: Quanvis Apostolus per escam spiritualen intelligat mamma, et per potum aquam que de petra materiali fluit, tamen nequā dixit: *Mamma erat corpus Domini*, etc., sicut dixit quod petra esset Christus; ergo dicendo: *Petra autem erat Christus*, invertit sensum constructionis, et transitū à signo, id est, à petra materiali, ad significatum, hoc est, à petram spiritualēm, que est Christus: ac conseq̄enter per petram non potest intelligi illa de qua Exod. 17, sed debet intelligi Christus. — Resp.: Neg. conseq.; nam, licet non dixerit formalibus verbis mamma esse corpus Domini, et aquam de petra esse sanguinem, nepte quod significacionem, hoc tamen satis insinuavit, dūm, v. 6 et 11, dixit omnia ista in figurā contigisse filii Israel. Unde, licet id formalibus verbis etiam dicere potuisse, ut bene reflectit Esius, tamen insinuare tantum maluit, interpretibus omnia ista enucleanda reliquens.

Obj. 2°: Si Apostolus agat de petra materiali, et sensus propositionis sit: Petra significabat Christum, seu era Christus per significacionem, poterit quoque Calvinista dicere quod sensus hujus propositionis: *Hoc est corpus meum*, sit: *Hic panis significat corpus meum*, seu est figura corporis mei. — Resp.: Neg. assumpt. Disparitas est quod petra et Christus sint res disparate, quarum una non potest esse alia, ut lapis non potest esse lignum; pronomen autem hoc non est disparatum à Christi corpore, inō designat ipsum corpus; unde, si Christus in ultima cena dixisset: *Hic panis est corpus meum*, etiam sensus propositionis posset esse: *Hic panis est signum seu figura corporis mei*.

Potes quid significet Apostolus per hæc verba v. 11:

Hæc omnia in figurā contingebant illis. — Resp.: eum significare, *hac omnia, nimirum quæ jam dixerat, fuisse figuræ rerum futurarum novi Testamenti*. Quasi dicat: Omnes penitus temporales inficti Israelitis in deserto, erant figuræ penarum futurarum et aeternarum, sicut ferè omnia dicta et facta, omnesque penitus historie veteris Testamenti erant typi allegorici historiarum et rerum novi Testamenti. Unde S. P. Aug. illud dictum Christi, quod habetur Joan. 5, v. 16: *Moyses de me scrispsit*, sic interpretatur, quasi ferè nihil aliud quam Christi et Christianorum historiam sub velamento historie veteris Testamenti Mosis scrisebat. Non ergo vetus Testamentum ad consequentias illas promissiones, sed ad intelligendas in eis novi Testamenti prementationes accipimus, at lib. 4 contra Faustum, cap. 2; et ideo non debemus superficie Scripturarum esse contenti, sed aliter scrutanda sunt, quia sensus scripturæ sub cortice litteræ sapientie profunde latent, ut advertit epist. 80.

Pergit Apostolus: *Scripta autem sunt ad corripitionem nostram; Gracie: Ad admonitionem*, id est, eo fine Providentia divina hæc scribi voluit, ut posse eorum temporales admonitiones nos penarum aeternarum que Deum tentantibus et contra eum murmurantibus infliguntur. In quos, homines jam viventes post Christi adventum, fines seculorum, id est, ultimum seculum seuetas mundi sexta, quæ est ius quasi senium, devenerunt, nepte per quinque preceduntū seculatum lapsus.

QUESTIO II.

Quid doceat Apostolus de eis idolothysi.

Resp.: Idolothys stutit omnes cibi qui idoli immolantur, ut carnes, panes et alia. De eorum usu agit Apostolus cap. 8 et 10; et docet sequentia: Primo, per se non esse illicitum vesici idolothysi; dicit enim hoc cap., v. 27: *Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire, omne quod robis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam*; atque, si per se esse illicitum vesici idolothysi, propter conscientiam fore interrogandum; ergo. Secundò docet esse illicitum vesici idolothysi cum conscientia erronea. Dicit enim cap. 8, v. 7: *Quid am cum conscientia usque muc idi, quasi idolothys manducant, et conscientia ipsorum cum sit infirma (id est, erronea), polluitur*. Tertiò, id etiam esse illicitem, quando in templis idolorum manducaverit idolothys. Unde ibidem, v. 10, ait: *Si enim quis viderit cum qui habet scientiam in idoli recubentem, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, adulciscabitur ad manducandum idolothys?* Et peribit infirmus in tua scientia frater. Ratio hujus est quod vesici idolothysi in templis idolorum, si idolum colere epulo quo sacrificium idolo oblaquam consummatur. Denique eum illum esse illicitum asserit, quando ex eodem sequitur scandalum infirmorum. Hinc, cap. 8, v. 13, dicit: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem; et hoc cap., v. 28: Si quis dixerit: Hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum*

qui indicavit, et propter conscientiam, conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.

Obj. 1°: Apostolus hic, v. 20, in esu idolothysi constituit societatem cum demonibus; atque hæc nonnullum potest esse licita; ergo ne unquam est licitus esus idolothysi. — Resp.: Disting. maj.: Quando quis idolothys edendo, sacrificalitatis communicaet, concedo; quando eis non communicat, nec per similem eum dat scandulum, nego maiorem, ac deo Apostolum agere de causa quoq; eos edendo, sacerorum idololatricorum fit participes, ut si quis in delibus in idolo mense accumbat, quam Apostolus vocat mensam deuotiorum; vel alia religionis causa, jussus aut rogatus de idolothys comedat.

Obj. 2°: Act. 15, v. 20, statuerunt apostoli scribendum gentibus, ut abstineat se a contaminationibus simulariorum, id est, ab idolothysi; ergo eis vesti est omnino illicitum. — Resp.: Neg. conseq.; quia Epistola apostolorum in quā decretum illud continetur non fuit directa ad omnes ubique fides, sed ad solos eos qui in Palestina ac locis vicinioribus habitabant, ut patet ex titulo Epistole, qui, v. 27, sic habet: *Apostoli et senioris fratres, his qui sunt Antiochiae, et Syrie, et Cilicia fratribus ex gentibus, salutem*. Pro his autem locis specialis erat ratio hoc prohibendi, quia nepte ibidem quanquam primitivi erant Judei, quibus isti fideles per illum eum facile scandulum dissident; nam facilè suscipiunt fuisse Judei eos iterum ad idololatriam redisse. Verum hæc ratio non habebat locum in regionibus à Palestina remotioribus, uti est Achaea, in qua erat Corinthus, quia vix vel pao admodum, in eis habitabant Judei.

Obj. 3°: Apocalyps. 2, v. 14, arguit episcopus Pergami, quod habeat tenentes doctrinam *Balaam*, qui decebat Balac mittere scandulum coram filiis Israel, edere et forniciari; ergo, etc. — Resp.: quod ibi sermo sit de lis qui edebant in honore idoli; ut satis patet ex textu, qui certò agit de eo quod factum est Numer. 24 et 25.

Obj. 4°: S. Cyrilus Jerosolymitanus, catechesi 3, ait: *Quæ in artis idolorum offeruntur, cum natura sint pura, invocatione demonum impura efficiuntur*. Eadem ferè verba habet S. Hieron. in cap. 15 Matth.; ergo idolothys, utpote impurus, vesci nullo modo licet. Unde et S. Leo, epist. 79 ad Nicetam episcopum, cap. 5, jubet ponentibus satisfactione purgari eos qui cibos idoli oblatos manducaverant; *Sive inquit, loc terror extorserit, sive famæ suaserit*. — Resp.: secundum istos SS. Hieron. invocationem demonum facere cibos immundos, non simpliciter et in se, sed invocantibus, seu quovis modo communicantibus; ut enim omnia mundâ mundis, ita immunda et malè uitiosissima omnia immunda, ut dicitur Epist. ad Titum, cap. 4, v. 15. Ad S. Leonem autem dico eum agere de illis qui cùm apud infideles essent capiti, vel terrore vel fame compulsi fuerant ut ederent cibos immundatios; per quod utique demonibus comunicaverant aut saltem communissime videbantur in istis circumstantiis.

CAPUT XI.

Transit Apostolus à secundâ questione de idolothys ad tertiam questionem de velamine mulierum; et docet quod, sicut viri aperte capite, sic mulieres velato, orare debeant. Deinde reprehendit Corinthios quod cœnam dominicam irreverenter ac tumultuosè celebrarent.

Aliqui textus explicantur.

Vers. 4: *Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum*. Nonnulli vocem prophetare hic acceptint pro predicatione futurorum. Verum hi, inquit Esius, nimirum arctant usum hujus vocabuli, quem habent in scriptis apostolicis, puto infra, cap. 14, v. 1 et 5; siquidem ibidem prophetans dicitur ille qui occulta fidei mysteria sibi per Spiritum sanctum vel per Scripturas sacras revelata aliis predicat. Unde et ad Rom. 12, dicitur: *Sive prophetiam secundum rationem fidei*; et 1 ad Thessalonici 5: *Prophetas nolite spernere*. Taliter autem prophetans aut orans in publico (dicit enim hic Apostolus quid decet fieri in oratione publicâ, non quid in privata) *deturpat caput suum*, id est afficit dedecore, quasi caput ejus sit servile: nam velamentum capitis significat subiectum, que non viro, sed mulieri convenit; quandoquidem vir nullum superiorem recognoscet in terra, sed tantum Christum et Deum in celis.

Vers. 5: *Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum*. Erant in Ecclesiâ primitudi non solum viri, sed et mulieres quedam prophetantes, ut Philippi filii virgines, de quibus Act. 21, v. 9, aliaque permultere juxta vaticinio Joëlis à S. Petro memoratum Act. 2: *Prophetabant filiae vestre*. Ita S. Chrysost., melius quādum recontiores, qui prophetare accipiunt pro sacros hymnos cantare. Sed in novo Testamento, et præsertim in Epistolis S. Pauli, non solet tam latè sumi, eum ubique prophetiam ponat inter dona Spiritus sancti, ut cap. seq., v. 10, cap. 15, v. 2, et alibi. Ne videantur mulieres in Ecclesiâ sacros hymnos canticinare, sed orasse tantum in silentio, ut in sinistrâ infra, cap. 14, v. 34.

Prophetabant autem iste mulieres in cœtu fideliū; quod quoniam non pugnat cum ipsis Apostoli legi, quia alibi vetat mulierem loqui in ecclesiâ, ut 1 ad Timon. 2, merito queritur: nam, eis tacitè possit orare, prophetare tamen in ecclesiâ non poterat, nisi palam loqueretur. Fromondus, ut hanc apparentem antilogiam conciliat, dicit quod ista mulieres non prophetarent in ecclesiâ aut publicâ, sed in privatis cœtibus aut in feminarum tantum collegiis, ut interpretat D. Thomas. Esius verò contra istam conciliacionem se oppones, ait non esse vero simile quod Apostolus hic agat de privatis cœtibus virginum aut matronarum: nam, inquit, institutum ejus est reformare ea que in publicis ecclesiæ conventibus perferantur. Juxta ipsum igitur dicendum est Apostolum duo quæ in ecclesia Corinthiorum fiebant reprehendere: unum, quod mulier oraret non velato capite; alterum, quod prophetare non velato capite.

Primum autem dicit ab Apostolo idem reprehendi, non quia mulier crabat in ecclesiis, poterat enim ibidem in silentio orare, sicut in silentio jubetur discere, 1 ad Tim. 2, sed quod id faceret non velato capite. Secundum vero reprehensionem merebatur ex duplo capite: primum, quia mulier prophetabat in ecclesiis; secundo, quod si faciebat capite non velato.

Mulier autem non velato capite orans in ecclesiis, aut prophetans in eisdem fideliis, dicitur deturpare caput suum, quia facit contra naturalem honestatem et verecundiam illi a Deo inditam. Iuhonensem enim, tarpe ac prorsus indecens est, ut eo praesertim tempore abiciat velum capitum, quod decens ac commodeum est conditioni femininarum ad confundendam naturalem suam subjectionem, quam habent ad virum. Mulieri enim maximo est honor possumus sibi ordinem servare quemadmodum ignominia est ab eo deflectere, inquit S. Chrysost. Unum enim est, addit Apostolus, ac si decalvatur. Gracè, radatur, hoc est, adeo turpe est feminam orantem in ecclesiis aut prophetantem carere velut capito, ac si carcer eius naturali, et rasa esset usque ad cutem instar decalvatur.

Vers. 10: Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter angelos, hoc est, mulier debet supra caput habere velut quod sit signum potestatis quam vir habet in ipsam. Volum enim virum potestas per metonymiam quā signo tribuitur nomen rei signata. Debet autem virgines incipere ut illa potestate, seu velo, circa illum annum statu signe quoincipit placere viris, et ad nuptias esse matura, ut docet Tertull. lib. de veland. Virg. cap. 11: Propter angelos, id est, ne displicant angelis orationes earum deferentibus ad Deum. Unde sensus totius constructionis est hic: Non tantum propter homines, sed et propter reverentiam angelis debet mulier gestet in capite velamen, pudoris ac subjectionis signum. Sunt enim angeli ubique nobis presentes, maxima ubi cœtus fidelium habent vel sub mysteria celebrantur. Quocirca ea corona reverentiam oportet tam mulieres quam viros toto corporis habitu decenter et honeste compitos esse, ut dicere possint cum Davide: In conspectu angelorum psalmam tibi, Psal. 157. Gratia enim sancti angelis sacra et pia significatio, ait S. P. Aug., lib. 12 de Trinit. cap. 7; ubi docet: vel mulieris non tantum significare potestatem viri supra ipsam, sed refrenationem et cautelam quam pars inferior anima adhibere debet in suis actionibus, quando ad res temporales se extendit. Cum autem suprema anima pars se extendit in res aeternas, quoniam tanquam inde magis formatur ad imaginem Dei; propterea non est cohibenda ut se inde contineat, et idem vir non debet velare caput, inquit ibidem. Per virum enim supremam illam animam partem, per mulierem partem inferiorem in eodem homine mysticè intelligi.

Vers. 18: Autio scissuras esse inter vos; Gracè schismata, id est, dissidia animorum, seu dissensiones. Quidam ex fuerint non expressi Apostolus, sed ex sequentibus intelligi potest, vel de loco recombinandi, vel de tempore corona inchoanda, vel de cibis ac po-

tibus aliisque ejusmodi disceptum illuc fuisse maximam inter divites et pauperes, quorum hi ab illis continebantur. Et ex parte; Gracè, partem aliquam; nempe eorum que mihi de vobis narrata sunt, credo, considerans mores quorundam vestrum.

Vers. 19: Nam oportet, id est, moraliter necesse est, considerata quorundam superbici vel pertinaciā, et hereses esse, hoc est, non tantum dissensiones, sed et etiam nasci hereses, que deteriores sunt quā schismata, quia non tantum charitatem et pacem christianam perturbant, sed ipsam fidem Christi à fundamentis evertunt. Ut et qui prolati sunt, manifesti fiant in robis, id est, ut illi qui probet et spectata sunt fidei, manifestent seipso conservando in se, et defendendo in alia fidem. Multa quippe ad fidem catholicam pertinunt, dum haereticorum calida inquietudine agitantur, ut adversus eos defensio possit, et considerantur diligenter, et intelligenter clarius, et instantiae predicatorum, ait S. Aug., lib. 16 de Civ. Dei, cap. 2.

Vers. 20: Conscientibus vobis in unum, scilicet in unum cœtum fidelium, ad sumendum Eucharistiam, et simul ad celebrandum convivium, jam non est dominicanum cœnam manducare. Per cœnam dominicam hic videtur intelligendum convivium aliquod commune, quod certis seu statutis diebus, et praesertim in anniversario die cœnae Domini, premittatur oblationi et participationi Eucharistie. Hoc autem convivium erat representatio, seu commemoratione cœnae Domini cum apostolis celebrata. Unde, ut insignior esset commemoratio, celebratum fuit eodem ordine quo Christus suam cœnam cum apostolis manducavat. Constat autem ex evangelio Christum prius cœnasse cum discipulis, ac deinde corporis et sanguinis sui sacramentum tradidisse; ergo et Corinthividetur prius aliquod convivium commune habuisse, et deinde Eucharistiam sumposse. Unde sensus verborum Apostoli est: Quando in die cœnae Domini convenitis ad recolandam memoriam iustus cœnae, non facitis sicut Christus Domi nus fecit; nam hic manducans cum discipulis suis, neminem apostolorum exclusit, sed omnes ultimæ cœnae operantes fecit; ac proinde, dum vos pauperes vestri à cœna excluditis, Christum nequaque imitamini, sed longe ab exemplo quod omnibus fidelibus dedit recessitis.

Ex hoc Pauli loco sectarii Eucharistie sue, nomen cœnae indiferunt, sed male. Siquidem quod versus praecitato Apostolus non agat de sumptione Sacramenti Eucharistie, inde manifestum est quod nullo modo credibile sit in ista sumptione ea contingere quae hic commemorantur, videlicet ut quisque suam cœnam, id est, Eucharistiam, præoccuparet, et alias quidem esurire, alias autem ebrios esset. Neque enim mens eucharistica ad hoc proponitur, aut aliquando proposita fuit, ut venter saturaretur, sed tantum ut mensa reficeretur; quandorūdum à ministris Ecclesie, quorum officium erat distribuire fidelibus Sacramentum Eucharistie, non pleni calices sœpius epotandi, sed

certa et determinata portio sacri liquoris, seu sanguinis Domini, semel singulis sumenda datur.

Ceterum mos ille sumendum Eucharistiam post communionem cœnum, postmodum justa ratione mutatus est, ab ipsis vero simillimē apostolis; ut docet S. P. Aug., epist. 118 ad Januarium, cap. 6, dicens: «Hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tantum Sacramenti, in os Christiani prius dominicum corpus intraret, quām ceteri cibi. Nam idem per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, proprie pransi aut cœnati cibos ad illud Sacramentum accipiendo convenire debent. Namque Salvator, quō vehementius commendaret mysteria illis attitudinem, ultimum hoc voluit alius infigere cordibus et memoriis discipulorum, à quibus ad passionem digressorum erat. Et idem non praecepit quo deinceps ordine summetur, ut apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. »

Tribus sequentibus capitibus agit Apostolus de gratiis, tum gratiis, tum gratum facilius. Sed cum in istis non occurrant quæstiones scripturisticae, idem illa transiit.

CAPUT XV.

Fidem resurrectionis mortuorum astruit contra pseudocœdoctores eam negantes; illamque probat ex eo quod Christus resurrexit. Deinde resurrectionis ordinem, modum et formam describit.

QUESTIO PRIMA.

An hoc capite, praesertim v. 21 et 22, Apostolus agat de resurrectione omnium prorsus hominum.

Resp. negativè, sed agit duntaxat de resurrectione electorum.

Prob. 1°, quia agit de resurrectione eorum quorum primitia, vel, ut loquitur ad Coloss. 1, v. 18, primogenitus, est Christus; atqui hic non est primogenitus nisi respectu fratrum ex eodem patre ad adoptionem genitorum quos Deus predestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus, ut dicitur ad Rom. 8. Ergo tantum agit de resurrectione electorum.

Prob. 2°: Apostolus probans resurrectionem mortuorum ex resurrectione Christi, v. 12 et 13, item v. 23, argumentum desumit à causa exemplari, seu à conformitate capitis et membrorum ejusdem corporis; ita ut sensus argumenti eius sit hic: Sicut non solum caput physicum Christi, sed etiam manus et pedes gloriosi resurrexerunt, ita etiam membra corporis ejus mystici debent suo capiti conformari, ac consequenter resurgere; atqui ex resurrectione capitis Christi non recte ducitur argumentum ad resurrectionem omnium prorsus hominum, sed eorum tantum qui membra sunt sub illo capite; soli autem electi in resurrectione sunt membra sub Christo tanquam capite; ergo, etc.

Prob. 3° ex verso 25, ubi postquam dixisset quod Christus sit primus resurgentium addit: Deinde illi qui sunt Christi; atqui reprobi non sunt Christi, sed diaboli; ergo non agit de resurrectione reproborum.

Prob. min. ex cap. 8 Epist. ad Rom., ubi dicit: Si quis spiritum Christi non habet hic non est eis; adēque non reputandus in numero eorum quos hic dicit esse Christi; atqui reprobi certò non habent spiritum Christi; ergo.

Prob. 4°, quia haec est aperta sententia S. P. Aug., epist. 89 ad Hilarium, ubi citans verba v. 21: Per hominem resurrectionem mortuorum, ait: «Ulique resurrectionem dicit iustorum, ubi est vita aeterna; non et resurrectionem iniquorum, ubi mors erit eterna. » Et iterum lib. 6 operis Imperfecti contra Julianum, num. 36, postquam probasset quod vivificatio de qua loquitur Apostolus v. 22, morti corporis, quae est pena peccati, opponatur tanquam premium, ita concludivit: «Et idem isto loco, ubi resurrectione corporis et opponitur morti corporis, non de communis resurrectione agit Apostolus, quae ad justos et iustos pertinet; sed de illa potius, in qua erunt qui vivificantur in Christo, non qui damnabuntur in Christo. »

Obij. 1°: Christus non solum pro prædestinatis, sed etiam pro reprobiis mortuus est; ergo nihil repugnat quominus etiam horum resurrectionem ex meritis Christi, tanquam communis benefactoris proveniat. — Resp: Neg. conseq.; nam reprobi meritorum Christi post hanc vitam participes fieri nequeant, utpote qui fidem sine qua Christi merita non possunt eis applicari ad ea era beneficia per ipsum consequenda vel nunquam haberent, vel si haberint, peccando ita iniurient sibi fecerunt, ut post mortem nullius Christi beneficij recipiendi amplius sint capaces.

Obij. 2°: Ex hac sententia sequitur argumentatio nem Apostoli esse imperfectam, utpote qui debebat probare resurrectionem omnium hominum, cum ageret contra illos qui communem resurrectionem corporum negabant. — Resp.: Neg. sequelam: nam non fuit imperfecta argumentatio Christi, quia contra Sadduceos resurrectionem probavit coram tantum qui salvandi sunt cum Abraham, Isaac et Jacob, quique futuri sunt aquiles angelis Dei, Luce 20, quia horum resurrectione semel admissa, et fide recepta, non difficile est credere etiam impios ad supplicium resurrectos, ut ipsi plenam recipient suorum operum retributionem; egit autem Christus, item et Paulus hic, de resurrectione electorum, quia haec est propriè consolatio fidelium, quam tum ipse, tum Christus spectarunt.

Obij. 3°: Verso 22 ita ratiocinatur Apostolus: Sicut in Adam omnes moriantur, ita et in Christo omnes vivificantur; atqui non tantum electi, sed etiam reprobi morientur in Adam morte corporali; ergo etiam hi in Christo vivificantur, id est, resurgent in corpore immortali et vita spirituali. — Resp.: Neg. conseq.; ratio autem disparitatis est quod in Adamo omnes quidem omnino homines moriantur morte corporali, quia omnes ab ipso descendunt per generationem naturalem; sed non omnes in Christo vivificantur vita spirituali, quia non omnes per spiritualem generationem in Christo renascentur; ac proinde tantum